TIESENHAUSEN, Heinrich Engelbrecht Magnus v., Liivimaa rüütelkonnategelane sünd. 14. V 1843 vkj. Lätimaal Inciems'i (Inzeem'i) mõisas, õppis Bērzaine (Birkenruh) eragümnaasiumis, 1862—65 õigusteadust Tartu ülikoolis, kus omandas 1866 cand. jur. astme, reisis 1866—68 Saksa- ja Prantsusmaal, Itaalias ja Hispaanias. A-il 1868—70 oli T. Liivimaa talurahva rentpanga sekretär, 1870—72 Riia II ringkonna kihelkonnakohtunik ja 1872—77 kreisikohtunik Riias; 1875 oli ta Liivimaa rüütelkonna kassasaadik, 1877—84 Riia-Volmari kreisisaadik, 1884—87 Liivimaa maanõunik, ühtlasi Liivimaa mõisade-krediitseltsi ülemdirektor ja 1887—1902 Liivimaa resideeriv maanõunik. Pärast seda toimis T. üle kümne aasta maanõunikkudekolleegiumi liikmena. A-l 1906 valiti T. Liivimaa suurmaaomanikkude poolt Vene riiginõukogu liikmeks, kellena ta teotses kuni 1912; surn. 18. X 1914 vkj. Riias. — T. püüdis säilitada Liivimaa omavalitsust ja autonoomseid õigusi, sulatada siinseid eri rahvusi ühiseks poliitiliseks rahvaks ja parandada senise maksusüsteemi tõttu halvenenud majanduslikku seisundit. 1870-ndail a-il T. tõusis Ernst v. Mensenkampf'i ja Max v. Oettingen'i kõrval balti-saksa reformipartei üheks juhtivaks isikuks. Nad püüdsid kohalikkude rahvaste koondamise teel tõhusalt võidelda venestamise vastu. Selleks esitas reformipartei eesotsas T-ga 1878. ja 1880. a. maapäeval uue provintsipõhikorra kava, mille põhjal sooviti kohalikke rahvaid tõmmata kaasa maa administratsiooni ja majanduselu juhtimisele; ent mõlemal korral kukkusid reformiettepanekud läbi. Nimetamisväärset edu ei olnud T-l ka 1882. a. maapäeval. Ta võttis Liivimaa rüütelkonna saadikuna osa Balti kongressist (1884, 1905). Apr-s 1895 algatas T. aadlikonvendis maamaksundusreformi küsimuse ja oli tegev vastavais komisjones a-il 1895, 1900 ja 1902. Samuti võttis ta osa 1906. a. maapäeva poolt vastuvõetud kirikuseaduse projekti koostamise tööst vastava komisjoni liikmena. T. teotses käsikäes mõjuka maamarssali F. Meyendorff'iga (vt. *Suppl.*). Viimase kõrval oli ta juhtivamaid tegelasi Liivimaa rüütelkonnas.

Alb. Livonorum (1908) ja Nachträge (1925); A. v. Tobien, Die livländische Ritterschaft I, II (1925, 1930); R. Wittram, Meinungskämpfe im baltischen Deutschtum der Reformepoche des 19. Jahrhunderts (Festschrift der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde zu Riga zu ihrer Hundertjahrfeier am 6. Dezember 1934, ilm. 1934); N. Wolff, Livland's Landräte und Landmarschälle (1932). *L. K.*

TI(I)DO, vt. **DIDO**.

TIIDT, Jüri, kultuurtehnik, sünd. 14. I 1867 vkj. Pärnumaal Polli v. kooliõpetaja pojana, õppis kohalikus algkoolis, Karksi khk-koolis ja lõpetas 1886 Tartus F. A. W. Hollmann'i (vt.) juhatusel töötava vallakooliõpetajate seminari. T. toimis mõned aastad kooliõpetajana Pollis, õppis hiljemini kodumaa mõisades metsandust ja maaparandust ning omandas sel alal ühtlasi praktilise ettevalmistuse. A-st 1900 töötas T. kultuuritehnikuna Tartus Liivimaa Üldkasuliku ja Ökonoomilise Sotsieteedi maakultuuribüroos ja asus 1911 Põhja-Liivimaa Põllumeeste Seltside Keskkoomkonna (pärastise P.-L. Põllutöö Keskseltsi) maaparanduse talituse teenistusse; selle juhatajana teotses ta enda surmani 22. II 1931 ukj. Tartus. — Oma otseste ülesannete sooritamise kõrval töötas T. kaua aastaid Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi juhatuses, olles selle tegevamaid liikmeid. Ta on avaldanud rea kirjutisi oma erialalt põllumajanduslikes ajakirjus.

„Agronoomia" 1931, nr. 2, lk. 79; Pvl. 1931, nr. 54; Post. 1931, nr. 53, 54; „Kaja" 1931, nr. 46 jm. saadud andmed. *J. M-i.*

TIISMANN, Hans (ka **Hans I.**, s. o. **Hans Igavene**), misjonär, vaimulik kirjanik ja keeleuuendaja, sünd. 15. I 1829 vkj. Rapla khk-s endises Alu v. Tuisu talus, otsustas juba varases nooruses hakata misjonäriks, pidi aga rahapuudusel alguses olema mõisa teomees, apteegiteenija, toapoiss Tallinnas jm. Et välispassist nõuti tol ajal 500 rubla, sõjaväes teeninud isikud võisid aga saada passi tasuta, astus T. välispassi saamise eesmärgil Krimmi sõja ajal väeteenistusse, kuhu jäi kolmeks aastaks. Vabal ajal õppis ta saksa keelt, geograafiat, viiulimängu ja luges piiblit. Krimmi sõja järel õppis ta Šveitsis Krischona misjonikoolis, mille lõpetas 1861. T. toimis kahe a. kestel juutide misjo-

Eesti biograafilise leksikoni tÃ ƒÂ¤ienduskÃ ƒÂ¶ide, 1940, lk. 338